

23. október 2003

Greiðsluafkoma ríkissjóðs janúar-september 2003

Nú liggja fyrir tölur um [greiðsluafkomu ríkissjóðs](#) fyrstu níu mánuði ársins. Uppgjörð hér á eftir sýnir sjóðhreyfingar og er því ekki samanburðarhæft við ríkisreikning eða fjárlög ársins sem eru sett fram á rekstrargrunni.

Handbært fé frá rekstri var neikvætt um 20,6 milljarða króna samanborið við 19,6 milljarða neikvæða stöðu á sama tíma í fyrra. Fjármunahreyfingar voru hins vegar jákvæðar um 19,5 milljarða króna í ár sem er tæpum 13 milljörðum króna betri staða en í fyrra. Þar munar mestu um sölu hlutabréfa í Landsbanka Íslands, Búnaðarbanka Íslands og Íslenskum aðalverktökum, en innstreymi vegna hlutafjárstölu nam um 12 milljörðum króna. Lánsfjárförf ríkissjóðs á fyrstu níu mánuðum ársins 2003 nam því aðeins 1,1 milljarði króna samanborið við 12,9 milljarða króna lánsfjárförf á sama tíma í fyrra. Þessi niðurstaða er í fullu samræmi við áætlanir fjármálaráðuneytisins sem birtust í fjárukalagafrumvarpi fyrir árið 2003 sem lagt hefur verið fram á Alþingi.

Heildartekjur ríkissjóðs til septemberloka námu 187,3 milljörðum króna og hækkuðu um 19,3 milljarða frá fyrra ári, eða um 11,5%. Skatttekjur ríkissjóðs hækkuðu mun minna eða um 6,5% frá árinu á undan sem jafngildir um 4,5% raunhækkun. Þessi munur skýrist alfarið af auknum tekjum af sölu hlutabréfa ríkissjóðs. Innheimtir tekjuskattar einstaklinga námu um 39,4 milljörðum króna og hækkuðu um 5% frá fyrra ári. Til samanburðar má nefna að launavísitala Hagstofnu Íslands hækkaði um 5,6% á sama tímabili. Munurinn stafar meðal annars af áhrifum aukins séreignasparnaðar sem er skattfrjálst auk þess sem laun ýmissa starfsstétta sem ekki eru með í launavísitölunni, svo sem sjómanna o.fl., hafa hækkað minna. Innheimta tryggingagjalda nam tæpum 18,7 milljörðum króna og jókst um 10,9% á milli ára. Þessi aukna innheimta endurspeglar annars vegar almennar launahækkunir og hins vegar hækkun tryggingagjaldsins um ½% sem tók gildi í byrjun þessa árs. Innheimta eignarskatta lækkaði hins vegar um 15,9% frá fyrra ári enda voru eignarskattar jafnt fyrirtækja sem einstaklinga lækkaðir um meira en helming á þessu ári. Innheimta tekjuskatts fyrirtækja lækkaði einnig verulega eða um 26,3% en hér ber að hafa í huga að tekjuskattshlutfallið var lækkað um 40% á þessu tímabili. Innheimta veltuskatta ríkissjóðs hækkaði á hinn bóginn um 10,9% á milli ára eða sem nemur 8,8% að raungildi. Af öðrum óbeinum sköttum má nefna að talsverð aukning varð í innheimtu vörugjalda af bifreiðum sem stafar fyrst og fremst af auknum innflutningi bifreiða. Mesta breytingin var hins vegar sú að tekjur af sölu eigna hækkuðu um 8,7 milljarða króna milli ára eins og áður kom fram.

Greidd gjöld nema 195,9 milljörðum króna og hækka um 11,5 milljarða frá fyrra ári, eða um 6,2%. Veigamestu útgjöldin eru til félagsmála, eða 125,7 milljarðar, en þau veiga 64% af heildarútgjöldum ríkissjóðs. Þar munar mestu um útgjöld til heilbrigðismála, sem nema 51,4 milljörðum króna og hækka um 5,1 milljarð króna frá fyrra ári. Þá nema greiðslur til almannatrygginga um 41,3 milljörðum og hækka um 5,4 milljarða króna. Greiðslur til atvinnumála eru 28,7 milljarðar og hækka um 1,4 milljarða frá fyrra ári. Á móti vegur að vaxtagreiðslur lækka um 4 milljarða króna, eða sem nemur rúmlega 24% milli ára. Stór flokkur spariskírteina var á gjalddaga í apríl í fyrra og skýrir það lækkuð vaxtagreiðslu.

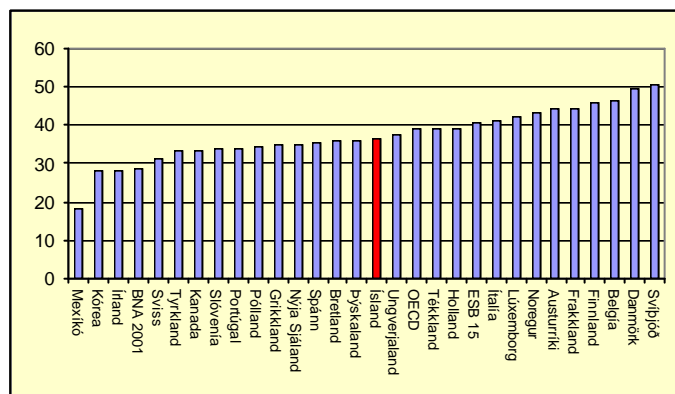
Nokkrar staðreyndir um útgjaldaþróun ríkisins

Því hefur verið haldið fram að útgjöld ríkissjóðs hafi stóraukist undanfarin ár. Í þessum samanburði hafa menn fallið í þá gryfju að gleyma þeim grundvallarbreytingum sem gerðar voru á framsetningu fjárlaga og ríkisreiknings frá og með árinu 1998. Sé tekið tillit til þessarar breytingar er staðreyndin hins vegar sú að hlutfall útgjalda af landsframleiðslu hefur haldist óbreytt frá árinu 1998 og mun samkvæmt fjárlagafrumvarpinu lækka um 1½% árið 2004.

Reikningshaldi ríkisins var gjörbreytt frá og með fjárlögum fyrir árið 1998 sem leiddi til þess að útgjöld og tekjur ríkissjóðs hækkuðu verulega í krónutölu frá fyrri framsetningu. Þannig voru barnabætur, vaxtabætur, sóknar- og kirkjugarðsgjöld og afskriftir skattkragna fluttar á útgjaldaahlíð ríkissjóðs en höfðu áður verið dregnar frá tekjuhljóðinu. Ennfremur voru sértekjur ýmissa stofnana sem áður komu til lækkunar á gjaldahlíð flokkaðar sem ríkistekjur auk þess sem skilgreining á ríkinu var útvíkkuð. Á verðlagi ársins 2003 leiddu þessar breytingar til um 60 milljarða króna hækknar bókfræðra útgjalda ríkisins milli 1997 og 1998.

Þegar ríkisútgjöldin eru færð á fast verðlag með víðeigandi samsettum vísitölum fyrir samneyslu, fjármunamyndun o.s.frv. er útkoman sú að raunaukningin samkvæmt framsetningu ríkisreiknings reynist vera 8,6 milljarðar króna frá 1998 til 2004, eða um 3% yfir tímabilið. Vöxtur landsframleiðslu var um 18% á sama tíma. Önnur nálgun er að skoða heildarútgjöldin samkvæmt ríkisreikningi í hlutfalli við landsframleiðslu. Útgjöldin voru 33,3% af landsframleiðslu árið 1998, eru áætluð 33,2% á þessu ári og áformað er að þau verði 31,7% á næsta ári. Útgjöld næsta árs samkvæmt núverandi reikningshaldi ríkisins lækka þannig um 1½% af landsframleiðslu frá 1998.

Skatttekjur í OECD-ríkjunum 2002 % af VLF

Skatttekjur í OECD-ríkjunum

Í nýútkominni skýrslu OECD, [Revenue Statistics](#), er fjallað um þróun skattgreiðslna ríkis og sveitarfélaga síðustu ár. Þar sést meðal annars að töluverður munur er á skattshlutföllum eftir löndum. Hæstu skattshlutföllin er að finna í Svíþjóð og Danmörku þar sem hlutfallið er um 50% af landsframleiðslu. Engar umtalsverðar breytingar hafa hins vegar orðið á stöðu Íslands í þessum samanburði. Þannig er skattbyrði hér á landi áfram langt undir hinum Norðurlöndunum og nokkuð undir meðaltali Evrópuríkja OECD, að ekki sé minnst á Evrópusambandið.

Rétt er að hafa nokkurn fyrirvara á slíkum samanburði milli landa þar sem einungis er horft til eins árs. Að sumu leyti er eðlilegra að horfa til nokkurra ára í senn. Ekki síst þar sem helstu ástæður fyrir breytingum á skattbyrði tengjast hagsveiflunni, auk vitaskuld beinna skattbreytinga. Rétt eins og mikill hagnýting hefur í för með sér aukinn hagnað fyrirtækja hefur slaki í efnahagslífinu öflug áhrif. Sama gildir um tekjuskatt einstaklinga og almenna veltuskatta.

Tekjur ríkissjóðs jan-september		
	2001-2002	2002-2003
12 mánaða breytingar, %		
Skatttekjur alls	3,9	6,5
Tekjuskattar	3,0	2,2
Tryggingagjöld	8,5	10,9
Eignarskattar	-2,2	-15,9
Veltuskattar	4,1	10,4
Tekjur alls	6,2	11,5

Gjöld ríkissjóðs jan-september			
	2001-2002	2002-2003	
12 mánaða breytingar, %			
Almenn mál	20,7	-0,7	
Félagsmál	13,5	11,7	
Atvinnumál	3,8	5,2	
Vaxtagjöld	7,3	-24,1	
Önnur útgjöld	3,9	13,2	
Gjöld alls	11,6	6,2	

Greiðsluafkoma ríkissjóðs jan-september		
Mkr.	2002	2003
Handbært fé frá rekstri	-19.598	-20.577
Hr. lánsfjárföfnuður	-12.850	-1.110
Alþborgun lána	-22.698	-19.498
Br. lánsfjárföfnuður	-42.298	-26.233
Lántökur	50.238	31.467
Greiðsluafkoma	7.940	5.234

Ýmsar hagtölur		
12 mánaða breytingar, %	2002	2003
Verðbólga - október	2,9	2,2
Kjarnaverðb. I - október	3,8	2,9
Launavísitala - september	5,8	5,6
Heildarvelta janúar-júní	7,0	-0,2
Smá.velta janúar-júní	6,6	2,3
Atvinnuleysi - sept. 2003	2,2	2,7